

Pibens røgt og pleje

Tekst: Ib Fagerlund

Her starter en artikelserie om hvordan du kan holde dine piber i perfekt stand, selv efter mange års flittig brug.

Det er efterhånden mange år siden der er skrevet noget om hvordan man vedligeholder sine piber selv. Det råder vi nu bod på, gennem denne artikel og et par stykker til, i de følgende numre af Piber & Tobak.

Jeg vil gennemgå den daglige omgang med piben og den helt store tur, hvor der skræbes og poleres efter alle kunstens regler. Vi skal også se på hvilke reparationer og tilretninger man selv kan klare, med forholdsvis simple midler, og også hvilke man står sig ved at lade pibemageren ordne. Jeg skal også nok komme ind på hvordan man vedligeholder en merskumspibe. Den er jo lidt mere ømfindig end de almindelige bruyerepiber på nogle punkter. Andre, lidt mere specielle piber af porcelæn, kridt (ler) og kalabas, vil jeg også forsøge at give et par ord med på vejen.

De fleste af jer kan nok et par fif i forvejen, ikke mindst hvis i har læst det hæderkronede 'Stop', eller nogle af gamle Olrik's øvrige skrifter om emnet. Men det er jo som sagt længe siden de er skrevet, og der er kommet mange nye piberygere til siden, heldigvis. Og vi andre tager nok ikke skade af lidt efteruddannelse. Vel?

Lad os se at komme i gang. Først med -

Piben i dagligdagen

Jeg vil vove den påstand, at der findes to slags piberygere. Groft sagt, måske. Men alligevel.

Den ene er en person med en, eller højst et par piber. Han kan ikke fordrage at ryge en ny pibe. "Den smager forbandet, de første mange poser tobak". Det er faktisk først når han knap kan få lillefingeren ned i kammeret, at den smager rigtigt af pibe (snadde)!

Se det er vi jo nogle som ikke rigtigt forstår. Når piben først er i en sådan forfatning, er det stort set ligegyldigt hvad man stopper i den. Det smager alt sammen ens. Men det er måske netop charmen.

Nej, der hvor miseren ligger, er nok i valget af pibe, og ikke mindst tobak. De som sværger til de gode piber, har nok forsøgt sig med en 'klods' til en 20'er, på et tidspunkt. Men det kommer aldrig rigtig til at fungere. Selv ikke med en nok så god tobak. Træet er som regel af så dårlig kvalitet, at hvis den ikke brænder igennem temmelig hurtigt, bliver den i alt fald sur. Allerede efter få stop.

Så en pibe af en vis kvalitet er forudsætningen for den fulde nydelse af tobakken. Hvilken tobak du så vil ryge på piben, skal vi ikke komme ind på her; blot vil jeg sige,

at jo mere fedtet tobakken er, jo længere skal piben hvile mellem hvert stop. Den skal helst være helt tør i bunden af tobakskammeret inden du stopper igen. Så mindre end 4-6 piber kan du dårligt have, hvis du f.eks. ryger 6 stop om dagen.

Piberensere hører også ubetinget med til den daglige omgang med piben. Uanset om du bruger piberensere under rygningen, eller blot skal rense når du har røget et stop. Det kan, efter min mening, ikke betale sig at spare på renserne. Der findes et utal af mærker til salg, men mange af dem er ikke pengene værd, uanset hvor billige de er. Piberenseren skal først og fremmest suge godt. Jeg tror det var Jakob Groth som lavede en test af piberensere for en del år siden. Testen han benyttede var simpel men meget sigende:

tag en af dine renser, buk den i en åben spiral og læg den på overfladen af en kop vand. Hvis den suger effektivt, vil den synke til bunds øjeblikkeligt. Halvdårlige renser vil flyde i 10-15 sekunder, mens rigtig dårlige eksemplarer vil blive ved med at flyde. Tænk på hvad der rent faktisk sker, når du trækker piberenseren gennem spidsen. Hvis renseren ikke suger ordentligt, vil den blot fordele sovs og tobaksrester i kanalen. Hvis renseren derudover frugter meget, går det rent galt. Så hvis dine piberensere ikke kan bestå prøven, må du på jagt efter nogle der kan klare jobbet.

Når vi nu er ved brugen af piberenseren, så skal du huske endnu et par ting. Tappen (den del af spidsen der går ind i halsen) skal også renses. Især på fladen med hullet. Her kan let samle sig en del skidt, som er med til at gøre piben sur. Og røgkanalen i pibehovedet skal selvfølgelig også rengøres.

Jeg plejer først at tage spidsen af (husk at vente til piben er blevet kold). Så trækker jeg renseren gennem spidsen, hvorefter jeg folder den dobbelt på de nederste 4 cm.. Så får tappen en tur og derefter røgkanalen. Husk at komme godt ind i "krogen", hvor taphullet går over i røgkanalen. Alt efter hvor beskidt renseren bliver, må du benytte en eller flere.

Hvis du benytter denne fremgangsmåde, kan piben holde sig frisk i lang tid, uden megen anden vedligeholdelse. Hvis du derimod ikke bruger piberensere efter hvert stop, vil røgkanalen gro til efterhånden. Trækket vil blive dårligere og piben begynder at blive sur. Allerede efter 4-5 stop, skal der mere end en tør piberenser til, for at gøre piben ren igen. Det kommer jeg tilbage til.

Husk også lige at tørre spidsen og især biddet af, når du har røget på piben. Så kan spidsen holde sig pæn i lang tid. Hvis du ikke vil bruge skjorten eller trøjen til det, må du begynde at gå med lommestørklæde. Det kan jo også bruges til næsen i en snæver vending. Der skal jo helst sidde et pænt hoved i begge ender af piben. Hvis du er meget entusiastisk, kan du investere i en speciel polerklud. Dunhill og Savinelli laver nogle, som er

ganske glimrende. De er imprægneret med voks eller lignende og kan således også holde pibehovedet blankt. Men brug dem ikke til næsen!

Hovedrengøring af piben

Uanset hvor omhyggeligt du passer din pibe i hverdagen, vil den uvægerligt trænge til en større overhaling en gang imellem. Selv den fineste stangspids vil uvægerlig blive mat eller grønlig med tiden. Og kokslaget i tobakskammeret vil blive for tykt.

Lad os starte med spidsen:

først skal røgkanalen og tappen renses ordentligt. Til dette skal du bruge en rensesvæske som kan opløse det som den daglige rengøring ikke får med. Her er der flere muligheder. Det ypperste der findes, hedder 2211. Dette fluidum er opfundet af pibemager Gert Holbek i 1967. Det er, efter hans eget udsagn, en ugiftig (i 1967) blanding med behagelig duft, som opløser alle de affaldsstoffer som aflejres i hals og spids. Endelig imprægnerer det mod bakterier.

Det er også en glimrende lakfjerner, kan jeg tilføje, så lad være med at spille det på bordet. Skrappe sager - men formidabelt til at rense piber med.

Almindelig sprit kan også gøre det, eller sågar brændevin. Men 2211 er klart det bedste.

Dyp det yderste af en piberenser i rensesvædsken og før den gennem spidsen. Man bliver forbavset over hvor meget skidt den får med, på trods af den daglige rensning. Så en renser er sikkert ikke nok. Når resultatet er tilfredsstillende, slutter du med en tør renser. Tappen rengøres også med rensesvædsken. Enten med en piberenser, eller med et serviet fugtet med væsken.

Så kommer vi til den udvendige inspektion. Er spidsen blot lidt mat, eller har den fået en grønlig farve? I først et tilfælde skal den blot have en gang voks. Ikke en hvilken som helst slags voks, men carnaubavoks. Dette kan erhverves hos de fleste, større pibeforretninger. Carnaubavoks er en hård voks. Altså med et forholdsvis højt smeltepunkt. Det gør at den er lidt besværlig at arbejde med, men så holder en polering til gengæld længe. Voksen kan påføres manuelt eller med maskine. Ved manuel påføring kan du benytte den før omtalte polerklud, som jo er imprægneret i forvejen, eller gnide et stykke vaskeskind (ægte) med voksen, til skindet er blankt af voks. Så gnider du spidsen kraftigt med skindet. Tappen må også gerne få en tur. Så glider den lettere i taphullet. Du slutter af med at polere spidsen i en blød klud.

Ved maskinel påføring, skal du bruge en lammeskindspude til boremaskinen. Den gængse størrelse som passer til en 13 cm. gummironde er glimrende. Den må blot ikke være mindre. Pudens sættes i god fart og voksen holdes på et øjeblik, med et fast tryk. Spidsen kan nu poleres på pudens. Dette gøres lettest

mens spidsen sidder på piben. Men hold godt fast på piben så den ikke flyver fra dig. Hvis spidsen er meget mat, skal der et vist tryk til i starten, så voksen kan smelte og trænge ind i porerne. Men derefter skal spidsen blot "børstes" af pudens. Jo lettere tryk, jo blankere pibe. Pas dog på ikke at komme for meget voks på. Hvis den får for meget voks, vil den blive mat igen, så snart du tager på den. Det kan betale sig at være omhyggelig her. En perfekt voksning kan holde i mange måneder, selv ved flittig brug af piben.

Hvad gør vi så, hvis spidsen er blevet helt grøn? Kønt ser det jo ikke ud. Her er principielt de samme muligheder som med voksen, men har du mere end 5-10 piber, må du nok investere i boremaskine med tilbehør, eller overlade det til andre; f.eks. pibemageren. Der findes flere pibepolersæt i handelen og gamle husgeråd som pimpsten og wienerkalk kan bruges, men det tager meget lang tid. Hvis du er indstillet på at polere spidsen tit (før de bliver alt for slemme), eller kun har få piber, kan du prøve med et polersæt. Min erfaring siger dog, at tålmodigheden som regel slipper op inden det ønskede resultat er nået. Men det er måske fordi jeg hele tiden tænker på de 100 andre piber som også trænger til en omgang? Bedøm selv!

Jeg sværger til min gode gamle håndboremaskine. Jeg ejer endog ikke en holder, men er henvist til kanten af køkkenvasken. Det lader sig gøre omend det sviner en del. Men hvad gør man ikke for at få flotte, blanke piber? Til at polere misfarvede ebonitspidsen skal du bruge en god, fast stofskive. Mindst 15 cm. i diameter. Hvis du har en holder til boremaskinen, eller en rigtig polermaskine, kan du roligt gå højere op. Blot skal maskinen kunne trække skiven og hastigheden være passende. En polerskive må ikke køre alt for hurtigt. Til at polere med skal du bruge en polermasse. Den fås i blokke af forskellig størrelse og med forskellig kornstørrelse / slibegrad. Her står du dig nok bedst ved at snakke med en pibemager eller -reparatør. Her kan du nok få lov at købe et lille stykke, eller få råd om type og forhandler. Men husk, at hvis du bliver nødt til at købe en blok på et kg., har du nok til de næste 3-400 år, med mindre du begynder at polere piber for alle byens piberygere. Det samme gælder iøvrigt for voksen. Jeg købte selv en lille blok rødbrun polermasse og en lille klods carnaubavoks for 10-15 år siden. Jeg har ikke brugt halvdelen endnu. Det kan man da kalde en investering!

Nå - tilbage til den grønne spids. Du sætter stofskiven i omdrejninger; ikke for mange; og holder polermassen på. Så holder du spidsen på skiven. Sørg også her for at holde godt fast. Den trækker godt. Og pas på ikke at komme i nærheden af borepatronen eller akslen. Det giver nogle slemme skrammer. Uanset om det er fingrene eller piben der får kontakt.

Der skal poleres en del, hvis spidsen er godt misfarvet.

Når du mener at alle belægninger er poleret væk, tørrer du spidsen af i en klud og eksaminerer den grundigt ved godt lys. Der er som regel nogle steder som skal have lidt ekstra. Men pas på ikke at polere på pibehalsen. Farven går omgående af! Også stempler i spidsen kan lide overlast. Prøv at gå uden om. Og sørg for at komme godt ind i kanten ved biddet. Det er som regel det værste sted.

Når spidsen er blevet flot sort igen, skal den gøres ren for slibemasse. Også her er kanten ved biddet vigtig. Brug evt. en tandstikker eller lign. her.

Når spidsen er ren, giver du den en tur med voksen som beskrevet ovenfor. Så skulle den gerne være mindst lige så flot som ny.

Hovedreovering

Da dette er en hovedreovering, må vi ikke glemme pibehovedet. Først skal kokslaget fjernes eller reduceres. En gammel tommelfingerregel siger max 1 -1½ m.m. kokslag. Hvis det er tykkere, skal det i alt fald fræses af. Ellers risikerer du at pibehovedet flækker. Der findes mange fræsere på markedet, men den gode gamle Oldi fræser er god og billig. Det er en let konisk metalfræser med 7 skær og en tværpind for enden. Den findes i flere størrelser. 17 og 19 m.m. klarer de fleste piber, men det finder du ud af. Mål evt. den nye pibe og se hvilken der passer. Der findes også justerbare fræsere, men de er en del dyrere hvis kvaliteten skal være i orden.

Det er en fordel også at have en fræser som er 2 m.m. mindre end den mindste pibe. Det letter arbejdet, hvis kokslaget er blevet rigeligt tykt. Når du skraber kokslag af piben, er det en god ide at lægge en avis ud på bordet. Kulstøvet er meget sort og sviner ganske forfærdeligt. Hvis du har prøvet at køre med kulfyret damplokomotiv ved du hvad jeg snakker om. Når du fræser, er der flere ting at være opmærksom på. Du må ikke gå for hårdt til værks. Tag lidt af gangen og kig ned i kammeret med jævne mellemrum. Fræseren skal holdes lige i kammeret. Ellers risikerer du at komme ind i træet, enten i toppen eller i bunden. Bunden af kammeret er som regel det sværeste. Du skal se til at røgkanalen flugter med bunden, og ikke ligger nede i kokslaget. Det kan være nødvendigt, også her, at tage en mindre fræser for at få det sidste af bunden skrabet ud. Men pas på at det hele bliver jævnt og glat til sidst.

Når du er færdig med fræseren kan du gøre kammeret rent med en piberenser. Gerne med lidt rensesæbe på. Kulstøv smager nemlig heller ikke særlig godt!

Når du nu alligevel sidder og kigger ned i kammeret, så kig lige på toppen af pibehovedet også. Nogle piberygere finder charme ved at have et helt månelandskab her. Hvis du hører til denne gruppe, så lad det endelig sidde, men sådan behøver det ikke at være. Hvis toppen er helt groet til, er der faktisk kun en kur som virker. Nemlig at slibe det af. Men det går jo unægtelig ud over pibens finish.

Hvis den var poleret i forvejen, undgår du ikke at farven også går af. Hvis det ikke er dyr pibemagerpibe, har jeg nogle gange praktiseret at farve toppen sort, med narvsværte, efter slibningen. Det er trods alt pænere. Ellers må du få en reparatør til at indfarve den igen. Men det er bedre at forebygge. Hvis du blot sørger for at rengøre toppen med en serviet fugtet med vand, med jævne mellemrum, har du altid en pæn top på pibehovedet. Det virker faktisk også på sandblæste piber. Men det skal tages i tide, ellers gror det fast. Et lille fif jeg lærte af en ældre broder udi piberygningen, skal du også få med. Når du har rensset toppen på en glatpoleret pibe med vand, kan du blot polere fladen på et stykke almindeligt kopipapir på en bordplade. Resultatet er forbløffende. Skinnende blankt.

Skulle resten af hovedet, på den glatte pibe, være blevet nusset af fingeraftryk eller et ophold i lommen, kan det også rengøres med vand på en klud eller en serviet. Hvis det blot får en gang voks bagefter, er det blankt og flot igen.

Nu vi er ved det udvendige -

sølv- og messingringe er jo mægtig populære på pibehalse i disse år. Der findes speciel polermasse til sølv, som er helt formidabelt at arbejde med, men kan du ikke skaffe dette, kan de pudses blot med almindeligt Silvo, Brasso eller hvad du ellers plejer at bruge til det tretårnede. Husk også at give metalmærkerne i spidsen en tur. Det er utroligt som det pynter. Men også her, skal resten af piben lige have en gang voks bagefter, hvis der er kommet polervædske på spids eller hals. Det tager nemlig også vokslaget med. Og check lige taphullet bagefter. Der trænger næsten altid lidt polervædske ned mellem spids og hals, og det smager afgjort ikke godt.

Hvis du bruger maskine til at vokse pibehovedet med, gælder samme regler som for spidsen. Altså ikke for meget voks og pudsen skal kun lige røre træet. Det giver det flotteste resultat. Et ubehandlet pibehoved kan man faktisk polere så meget voks ind i, at det "sveder" voksen ud igen når det bliver varmt. Og lige en advarsel mere. Brug aldrig den før omtalte polermasse til spidsen på pibehovedet, medmindre du har planer om at lave ny finish på piben. Den tager som sagt overfladefarven lige med det samme, og er iøvrigt ganske uegnet til at polere træ med. Husk det!

Men vi mangler endnu det vigtigste i forbindelse med rengøring af pibehovedet. Nemlig røgkanalen og taphullet.

Hvis piben har været i brug et stykke tid, har du brug for et såkaldt stikbor. Det fås hos enhver isenkram eller byggemarked. Det ligner en skruetrækker, men skæret har samme bredde som klingens og er skarpt. De fleste bruyerepiber har en 4 m.m. røgkanal, så det er denne bredde stikboret skal have. Klingens skal mindst have samme længde som røgkanalen i din længste pibe. Det

kan være svært at finde i disse mål. Hvis du ikke kan finde et stikbor som er langt nok, kan enhver metaklinge i 4 m.m.. bruges i en snæver vending. De findes inden i nogle pibestoppere. Men stikboret er næsten uundværligt. Hør her hvorfor.

I de fleste bruyerepiber går taphullet over i røgkanalen via en, som oftest, vinkelret kant. Ved denne kant samles der med tiden en "grød" af uhumskheder. Den er næsten umulig at fjerne med en piberenser. Men med stikboret kan den bekvemt skræbes ud. Desuden vil selve røgkanalen uvægerligt "gro til" med tiden. Dette klares, igen, snildt med stikboret. Men vær varsom! Kig hele tiden ned i tobakskammeret under operationen. Boret er jo skarpt og røgkanalen skulle helst ikke fortsætte ud gennem den anden væg i kammeret.

På krumme piber, kan det være umuligt at foretage denne rensning af røgkanalen, på grund af deres konstruktion. Da må du nøjes med at rense så godt som muligt med piberensere. Piberensere og renssevæske skal selvfølgelig også bruges på de lige piber efter ud boringen. Fold renseren dobbelt og fortsæt med friske til de kun er svagt lysebrune. De første vil givet være helt sorte.

Efter denne tur, kan du glæde dig over en ren og frisk pibe med godt træk. Tobakken vil igen smage som den skal.

I de fleste bruyerepiber går taphullet over i røgkanalen via en, som oftest, vinkelret kant. Ved denne kant samles der med tiden en "grød" af uhumskheder. Den er næsten umulig at fjerne med en piberenser. Men med stikboret kan den bekvemt skræbes ud. Desuden vil selve røgkanalen uvægerligt "gro til" med tiden. Dette klares, igen, snildt med stikboret. Men vær varsom! Kig hele tiden ned i tobakskammeret under operationen. Boret er jo skarpt og røgkanalen skulle helst ikke fortsætte ud gennem den anden væg i kammeret.

På krumme piber, kan det være umuligt at foretage denne rensning af røgkanalen, på grund af deres konstruktion. Da må du nøjes med at rense så godt som muligt med piberensere. Piberensere og renssevæske skal selvfølgelig også bruges på de lige piber efter ud boringen. Fold renseren dobbelt og fortsæt med friske til de kun er svagt lysebrune. De første vil givet være helt sorte.

Efter denne tur, kan du glæde dig over en ren og frisk pibe med godt træk. Tobakken vil igen smage som den skal.

Mellemspil

Vi har nu set på hvordan du holder dine bruyerepiber i god stand. Men vi stopper ikke her. Der er mange andre pibetyper, som kræver speciel behandling, og hvad med den nye pibe? Måske kunne vi få den til at fungere lidt bedre. Ligesom med sko og tøj, er den bedste vare tilrettet til brugeren, og her er der faktisk en del man selv kan gøre for at få det bedste udbytte af den nye pibe. Det

vender jeg tilbage til.

Men først skal du lige have endnu et lille, men meget værdifuldt trick med på vejen. Det var et jeg læste i *Rökringar*, klubbladet fra Svenska Pipklubben, for nylig. Det drejer sig om polering af sølvringe. Egentlig har jeg aldrig brudt mig om at pudse dem i Silvo eller lignende, da det altid giver en bismag til piben et stykke tid efter det har været brugt. Men jeg har fundet det nødvendigt, når sølvet har været helt sort. Sådan behøver det ikke at være. Dette er simpelthen en mirakelkur, som fungerer endnu bedre end pudsecreme, og der er slet ingen ulemper ved det. Metoden er følgende - du tager en serviet eller et stykke køkkenrulle; fugter et lille stykke, og dupper det i ren aske, så der hænger lidt ved. Pibeaske kan bruges, men cigaraske er måske lidt renere at arbejde med. Nu polerer du blot sølvringen med asken, og vupti er den så flot som ny. Det er nærmest et mirakel! Jeg har ikke fundet ud af hvorfor aske er så eminent til sølv, men der sker formentlig en kemisk reaktion af en art. Forbløffende er det i alt fald.

Den nye pibe

Skulle det nu også være nødvendigt at gøre noget ved en funkende ny pibe, andet end at stoppe og tænde den? Ja det er faktisk en god ide, at kigge den lidt nøjere efter, inden den tages i brug, eller specielt hvis du ikke synes at den fungerer optimalt, efter de første par stop.

Første checkpunkt er bidhøjden. Her er der stor forskel på hvordan biddet er lavet på forskellige piber, men så sandelig også på hvilken bidhøjde der passer den enkelte. Tandlæger der retter tænder, opererer med et begreb de kalder kæbens hvilestilling. Det er der hvor kæbemusklerne er i hvilestilling. Altså når man hverken bruger kræfter på at bide sammen, eller åbne munden. Det har stor betydning, hvis du skal holde piben i munden i bare nogle få minutter. Det kan give både muskelsmerter og hovedpine, hvis bidhøjden ikke passer din hvilestilling. For de flestes vedkommende, snakker vi om 2,5 - 4 mm Gennemsnittet ligger nok omkring 3 mm, men det er forbløffende så mange nye piber der måler mellem 4 og 5 mm, eller endnu mere. Det passer de færreste, men det er selvfølgelig bedre at de er for høje end for lave. Det er lettere at tilrette dem på den måde.

Hvis du er i tvivl om, hvad der er optimalt for netop dig, så tage et par af dine yndlingspiber, som du har det godt med at rende rundt med i munden hele dagen, og mål bidhøjden med en skydelære. Du vil finde ud af, at de er ret ens. Den optimale bidhøjde kan dog variere lidt, alt efter hvor tung og lang piben er. Men jo tungere og længere piber er, jo vigtigere er det med den rette højde. Det siger sig selv. Kuren er let, men det skal indrømmes, at det kræver en vis overvindelse at gå i gang med fil og sandpapir på en funkende ny tobakspibe. Hvis du ikke nænner det selv, så gør dig selv den tjeneste, at få

forretningen eller pibemageren til at rettet den til. Det er et utrolig vigtigt element, i at få piben til at fungere godt i hverdagen.

Altså, fil biddet ned med en almindelig sletfil til det har den (næsten) ønskede højde. Sørg for at tage lige meget på over- og underside, ellers kommer røgkanalen til at ligge for tæt på overfladen, og du risikerer at bide spidsen igennem. Med lidt omhu kan man fjerne de værste filemærker med filen selv. Efter filen kommer sandpapir, og til sidst vandslibepapir i korn 400, til alle slibemærker er væk. Til sidst, giver du spidsen en tur på polerskiven med polermasse, til også slibesporerne efter det sidste papir er væk, og afslut med en god gang voks. Det er faktisk ikke så svært, men det er nok en god ide at øve sig lidt først på en gammel spids, som måske alligevel står til udskiftning.

Hvad kan man ellers nænne at gøre ved en ny pibe? Jo, en anden væsentlig faktor for gode rygeegenskaber, er røgens vej gennem røgkanal og spids. Først og fremmest skal der være godt træk i piben. Det starter med en røgkanal på ca. 4 mm. Hvis den er mindre en 3,5 mm, skal den i alt fald gøres større. Det kan man også sagtens gøre selv, med et langt 4 mm -bor, men med mindre du er meget øvet, så gør det i hånden. En boremaskine skal ikke køre mange sekunder, før der er grimme huller i piben de forkerte steder, og det fremmer bestemt ikke rygeegenskaberne! Vær igen, ligesom ved rensning af røgkanalen, opmærksom på, at krumme piber kan være meget svære, eller umulige at bore ud i røgkanalen, på grund af deres konstruktion.

Næste sted røgen når, på sin vej til munden, hvor den jo rettelig hører hjemme, er spidsens tap. Altså det stykke af spidsen der går ind i pibehalsen. Her er et godt flow vigtigt, da der ellers let dannes turbulens i taphullet, og det hjælper til at der dannes kondensvand her. Mange pibefabriker og pibemagere har fundet ud af, at det hjælper at lave et konisk hul ned i tappen. Det kan man sagtens lave selv. Man tager blot et lille forsænkerbor, og borer materiale væk, indtil åbningen er næsten lige så stor som tappens diameter. Dette er ikke noget problem på ebonitspidser, men man skal være lidt forsigtig med akryl- og specielt kunstravspidser. De er hårdere og mere sprøde i materialet, så der kan springe stykker af, hvis man ikke er forsigtig. Men hvis du undgår maskineri her, og blot borer med boret i hånden, har du god føling med det. Prøv denne kur på et par tilrøgede piber først, og læg mærke til hvordan trækket bliver bedre, og de "sovser" mindre. Det er ganske effektivt.

En sidste ting der kan have betydning for rygeegenskaberne, er der hvor røgen forlader spidsen, nemlig slidsen. Her gælder det om at have så bred og glat en slids som muligt. Så slipper piben bedre røgen, og røgen brænder ikke så let på tungen. Dette kan godt være lidt besværligt at ændre selv, men det kræver et par små

nålefile og en del tålmodighed. Men det kan være en god investering, specielt hvis slidsen er meget smal, eller sjustket udført. Måske ikke den vigtigste ting at få gjort, men når vi nu skal have det hele med...

Check i øvrigt lige spidsen, inde du putter den nye pibe i munden. Hvis piben har ligget flere år i et vindue, trænger den sikkert til en gang polering, eller i alt fald til voks. Ebonitspidser får en grim smag og kan nærmest klistre til læberne, hvis de har ligget længe i kraftigt lys.

Den brugte pibe

Her tænker jeg ikke så meget på dine egne, tilrøgede piber, men mere på piber som du har tilegnet dig i brugt tilstand. Måske har du fået dem forærende eller købt dem på auktion eller et loppemarked. Her er der et par specielle ting at tage hensyn til.

Den generelle renovering af piben har vi været igennem tidligere i denne artikel, men når du ikke selv har røget piben til, er der to ting du skal være opmærksom på:

- 1) Bidmærker i spidsen. Hvis de ikke kan slibes væk, når du alligevel tilretter bidhøjden, står du dig nok bedst ved at få sat en ny spids på.
- 2) Piben smager underligt, selv efter mange stop. Andre mennesker ryger andre tobakker, og ryger i alt fald anderledes på piben end du gør. Det er utroligt som det kan ændre pibens smag, selv med den tobak du plejer at ryge. Det har jeg en kur imod, om end den er lidt besværlig. Sørg først for at skrabe kokslaget ud. Få så meget med som muligt, uden at fræse i træet. Så finder du et sted at stille piben, så den står lidt på skrå. Fyld så tobakshullet op med groft køkkensalt, og hæld lidt isopropylalkohol eller finsprit i. Du skal ikke fylde piben op, men blot så saltet er godt fugtigt. Så lader du hele herligheden stå et par dage, indtil spritten er fordampet. Spritten har nu opløst en del affaldsstoffer fra træet, og trukket dem ud i saltet, som er blevet helt brunt eller sort. Kuren kan evt. gentages hvis smagen er slem. Husk, inden du ryger på piben igen, at rense tobakshullet helt for salt og give det, og røgkanalen en gang med en piberenser med 2211 eller sprit. En lille smule saltsmag slipper du ikke for de første par stop, men det går hurtigt over. Som regel er det umagen værd.

Merskumpiben

Denne smukke pibe, volder en del besvær og er genstand for mange myter og misforståelser, især når det kommer til vedligeholdelsen. Og der er nok ikke helt uden grund, for det er en forunderlig og lidt mystisk tingest. Og skrøbelig. Ikke mindst når den er ny. Der skal næsten ingen ting til at flække halsen på en helt ny pibe, hvis man er lidt for voldsom når spidsen skal af eller på. Det er meget forbudt at gøre det, mens piben er varm. Det går

galt, før eller siden.

Det de fleste drømmer om, når de investerer i en ny, jomfruelig, hvid pibe, er at se den tage farve for hver gang man ryger den, indtil den changerer i flotte lyse - og mørkebrune farver. Virkeligheder viser sig ofte anderledes. Enten opgiver man piben efter nogle få måneder, enten fordi den slet ikke tager farve, eller fordi den er helt umulig at ryge på, eller også bliver det en pibe man tager frem med ugers mellemrum, mest af pligt, men nogen succes bliver det aldrig. Jeg tror mange har oplevet dette.

Hvad går galt? Der kan være mange grunde til dette, men der er nogle få regler at iagttage, når vi snakker merskum. Første problem er ofte rygeegenskaberne. De fleste merskumpiber, uanset hvor flotte og kunstneriske de tager sig ud, er ikke lavet af folk, som har forstand på piber. Det resulterer ofte i piber med dårligt træk og andre skavanker. Så kig altid piben grundigt efter, for de basale ting som er vigtige for en pibe. Røgkanalen skal udmunde midt i kammeret og flugte med bunden. Kammeret må ikke være meget konisk. Der skal være ordentlig træk i piben - ofte det største problem. Prøv evt. en anden. Der er tit meget stor forskel. Hvis du har forelsket dig i en bestemt pibe, men den lider af en af de ovenstående skavanker, kan du muligvis få boret den op, sat en anden spids på eller lign.. F.eks. hos Arne i Merskumgalleriet. Han har forstand på at behandle disse piber. Men hvis røgkanalen ikke er boret ordentligt, så glem det. Piben kommer aldrig til at fungere. Lad en anden stakkel få "fornøjelsen".

Hvorfor tager piben så ikke farve? Igen kan der være flere forklaringer. Den der ofte er årsagen er, at kvaliteten af merskum varierer meget. Noget er meget absorberende, andet er så tæt, at det tager meget lang tid før der "sker noget". Det kan man faktisk se på det. Det merskum der hurtigst tager farve, er det man kalder "skyet". Hvis man kigger nøje efter, kan man se langt ned i materialet, og det er gennemskåret af næsten gennemsigtige striber eller skyer. En sådan pibe, som ellers er behandlet på den rigtige måde fra producenten, tager faktisk farve allerede fra første stop. Efter 10 -20 stop er den begyndt at blive lysebrun på halsen. Lyder det som en drøm? Der går stadig meget lang tid, før den bliver rigtig flot. Sådan er det bare med merskum. Tættere merskum tager bare endnu længere tid om at få farve, og det nytter ikke noget at du kun ryger på piben en gang om måneden. Den skal holdes i gang. Mindst et par stop om dagen, hvis der skal ske noget. Og så har merskum den egenskab, at måden du ryger på er bestemmende for, hvordan farven fordeles på piben. Nemt? Nej! Spændende? Ja!

Hvordan vedligeholder vi så merskumpiben? Ja, piberensere er et must. Men lad piben køle af, inden du skiller den ad. Og pas på når du renses røgkanalen. Det er

en meget god ide, at bruge en foldet piberenser her, ellers risikerer du at få "gnavet" hul i pibevægen, overfor røgkanalen med tiden, med ståltråden i piberenseren. Kokslaget skal også holdes nede i merskumpiben. Hvis du har en skarp fræser, kan den godt benyttes med forsigtighed. Ellers er det en god ide med et stykke sandpapir på en finger. Men pas på ikke at grise på pibehovedet, udvendigt.

Hvad med den udvendige finish? Med tiden bliver en merskumpibe både nusset og rid set. Det er der også råd for. Hvis den er kommet til at se lidt beskidt ud, kan du altid tage en serviet eller en ren bomuldsklud, fugtet med lidt vand, og tørre hovedet rent med. Det fungerer fint. Værre er det med ridser, som uvægerligt kommer med tiden, uanset hvor forsigtig man er. Hvis det ikke skæmmer piben meget, og den ellers tager pænt farve, så lad dem være. Men hvis det er slemt, kan de slibes bort med fint vandslibepapir. Slut med så fint korn du kan få fat i. Alle ridser ses i merskum, når det er blankt. Men det er en alvorlig beslutning, at give sig til at slibe i en merskumpibe, for det går uvægerlig ud over den farve som piben har opnået, for den skal have voks igen.

Fremgangsmåden er følgende: ridserne slibes væk med fint slibepapir. Da merskum er et meget blødt materiale, er det rigeligt at starte med korn 150 vandslibepapir. Slib efter med korn 400 eller gerne endnu finere. Slut af med godt, slidt papir. Det er meget svært at se slibemærker i den våde merskum, så vær omhyggelig. Lad pibehovedet tørre igen. Det tager ca. et par dage, da merskum jo er meget porøst. Piben er sikkert blevet hel hvid nu, med mindre den havde taget meget farve inden. Da slibningen har fjernet al overfladevoksen, skal piben have tilført ny voks. Dette er den mest delikate del af processen. Der er flere problemer i dette. For det første, skal der benyttes en egnet vokstype. Den må ikke være for hård, men heller ikke for blød. Den skal også tilføres i rette mængde. Dette er helt afgørende for, hvordan piben igen tager farve, når du begynder at ryge på den igen.

Canabavoks er for hård (for højt smeltepunkt) og bivoks er for blød (for lavt smeltepunkt). En 50/50 blanding af de to, er tæt på det rigtige. De kan blandes ved smeltning i vandbad, uden at skulle tilsætte opløsningsmidler. Det foreslås dog nogle steder, at man tilsætter lidt fransk terpentintin, hvilket da også letter blandingen og påføringen, men det har en grim bismag af friske fyrrenåle. Påføring af voksen kræver opvarmning af pibehovedet. Ellers vil man uvægerligt lave nye ridser i merskummet. Man kan, forsigtigt opvarme hovedet (uden spids) i ovnen, men det er lidt farligt, da for hurtige temperaturskift kan få merskummet til at flække, så en forsigtig opvarmning men en hårtørre, er den bedste løsning jeg kender. Den bedste måde at påføre voksen det lune pibehovedet, er at gnide godt med voks ind i et stykke ægte vaskeskind. Det gnider man så pibehovedet med.

Proceduren skal gentages nogle gange, så merskummet får lejlighed til at suge tilstrækkelig med voks. H vornår det har fået nok, ses på farven. Når merskummet opvarmes, trækker farven ud i overfladen, og når det afkøles igen, ser man at farven forsvinder. Så nok, er når piben kun har lidt farve når den er afkølet, men farven begynder at træde frem igen, når man har røget et par stop på den igen. Har den fået for meget voks, vil det begynde at løbe af, når man ryger på piben, og det kan trække farvede striber på overfladen. Det hele afhænger selvfølgelig af, hvor meget farve piben havde fået, inden man begyndte på processen. Som du nok kan forstå, er dette ikke let, og piben kan komme til at se helt anderledes ud end da du begyndte, men det hele jævner sig med tiden, når du har røget på piben et stykke tid. Så det er ikke en proces man skal give sig i kast med, med mindre piben er meget ridset og grim. Der er desværre ingen lette løsninger her. De fleste, med forstand på merskum, vil nok foreslå at lade være med slibning og voksning, med mindre man er indforstået med at afskrive piben alligevel, men det kan nu være en ganske spændende proces.

Vedligeholdelse af andre pibetyper

Hvad har vi tilbage? Jo, der findes da et par "hybrider". Altså piber lavet af forskellige materialer. F.eks. Kalabaspiben. Den har jo en kop af merskum, en spids af ebonit, akryl eller nylon, og resten er lavet af et træagtigt frugthylster. Merskumkoppen er, på de fleste piber lavet af presset merskum. Det er simpelthen pulveriseret merskum, som er støbt i blokke og bundet sammen med et bindemiddel. Det kan ikke behandles som almindelig merskum. Hvis man f.eks. lægger det i vand, risikerer man at det simpelthen opløses. Som oftest, vil koppen revne efter nogle års brug, og må så kasseres. Den eneste redning er, at få fremstillet en ny kop, af rigtigt merskum. Det kan være en rigtig god ide, men er ikke helt billigt. Men du får en bedre pipe ud af det, og den vil kunne holde i mange år. Den eneste vedligeholdelse der er nødvendig på en kalabaspibe, kan være at skrabe den indvendige side af kalabasen ud med en sløv kniv, med års mellemrum. Ellers skal blot spidsen holdes som på andre piber, og kokslaget holdes nede i koppen. Kalabasen er som regel lakeret eller poleret, og kan tørres af med en fugtig klud, hvis den er blevet nusset udvendigt.

Kridtpiber er et kapitel for sig. De lange af slagse n, er svære at holde rene i røgkanalen. Det kræver at man har lange piberensere. Disse kan, med mellemrum fås i velassorterede pibeforretninger. Hvis du ser dem, og har brug for dem, så køb et passende kvantum. Kridtpiben, som jo er lavet af porøs, brændt ler, vil også tage farve med tiden. Man plejer at sige, at en godt brun kridtpibe, bør kasseres. Der er dog en kur, som kan gøre den som

ny. Det kræver dog, at man har, eller har adgang til en pejs. I de endnu varme gløder, lægges piben direkte, godt dækket med gløder. Når pejsen er kold næste dag, tages piben ud, og den vil være helt hvid og ren igen. Alle rester af afbrændt tobak vil være forbrændt, og piben kan blot skylles godt med vand og tørres. Det lyder nok lidt barsk, men prøv det engang hvis du har muligheden. Og hvis det går galt, koster en ny jo ikke alverden. Hvis du har lakeret det yderste af spidsen med (negle) -lak, hvilket er en rigtig god ide, skal den have en ny omgang. Så kan du prøve med en ny farve. Det pynter alt sammen!

Har vi glemt noget? Piber af andre træsorter, så som oliven, kirsebær etc. skal blot behandles som bruyere. Lakerede piber, er der ikke meget at gøre ved. Hvis lakken skaller af, hvilket desværre ikke er helt ualmindeligt, er der kun en kur imod dette, nemlig at slibe lakken af og lave ny finish, men det er sjældent umagen værd. Der er en grund til at de har fået lak.

Antikke piber vil jeg ikke komme ind på. Hvis de har værdi for samlere, skal man generelt holde sig fra at gøre noget som helst ved dem. Og det er jo sjældent man finder på at ryge på dem, så den originale aptering er normalt at foretrække, uanset stand.

Jo, porcelænspiber findes der nok stadig rundt omkring. F.eks. de legendariske piber fra Den Kongelige. Hvis man nænner at ryge på dem, og har kæbemuskler til det, skal de også holdes. Det er nu ganske let. Man tager blot spidsen af, og giver pibehovedet en tur under vandhanen. Tag bare fat! Hele kokslaget skal af. Ofte må der både skrubes og skrubbes, men de kan blive som nye igen. De er jo glaserede, i modsætning til en kridtpibe.

Jeg kan kun komme i tanke om en pibetype mere, som kan kræve speciel behandling. Det er endda en bruyerepipe, men en særlig af slagsen, nemlig Sea Coral fra Savinelli. Det specielle ved disse piber, m.h.t. vedligeholdelse er, at de er rustikerede og ellers helt ubehandlede. Det medfører, at de er meget modtagelige for smuds og snavs. Hvis en sådan pipe er blevet meget beskidt, kan den blot vaskes og skrubbes udvendigt, under vandhanen. En neglebørste eller en aflagt tandbørste er meget anvendelig her. Men lad piben tørre en dags tid eller to, efter denne behandling, før du ryger på den. Da den er ubehandlet, vil den suge meget fugt. Hvis den ikke er røget så ofte, kan den blive helt lys igen efter vasken. Blot kan jeg ikke, efter pers onlig erfaring, anbefale at komme piben i vaskemaskinen sammen med kogetøjet. Den bliver godt nok flot ren, men det taget mange stop før smagen af Ariel har fortaget sig; men det skete nu også ved en fejl!